

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kalastusalan työtä koskevan direktiivin täytäntöönpanoon liittyvien lakien muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi merityösopimuslakia, merityöaikalakia, työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annettua lakia sekä laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annettua lakia. Muutoksilla pantaisiin täytäntöön kalastusalan työtä koskeva neuvoston direktiivi.

Merityösopimuslakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että kalastusaluksella tehtävän työn osalta edellytettäisiin 16 vuoden iän lisäksi, että palkattava henkilö on suorittanut oppivelvollisuutensa. Vähimmäisikää koskevaa säännöstä sovellettaisiin myös kalastajaan, joka ei työskentele työsopimussuhteessa. Merityöaikalaisissa ja työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetussa laissa säädettäisiin merikalastusaluksella noudatettavasta enimmäistyöajasta. Lisäksi molempien lakien soveltamisalaa muutettaisiin siten, että lain enimmäistyöaikaa ja lepoaikaa koskevia säännöksiä sovellettaisiin myös aluksella muutoin kuin työsuhteessa työskenteleviin kalastajiin, jos aluksella samanaikaisesti työskentelee työntekijöitä työsopimuksen perusteella. Lisäksi merityöaikalakia muutettaisiin siten, että enimmäistyöaikaa ja lepoaikaa koskevat säännökset soveltuisivat jatkossa myös voitto-osuuskalastajiin.

Laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annettua lakia muutettaisiin siten, että vähintään 24 metriä pituisen aluksen päälliköllä olisi velvollisuus toimittaa miehistöluettelon tiedot laivanisännälle maihin ennen aluksen lähtöä tai välittömästi lähdön jälkeen.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 15 päivänä marraskuuta 2019.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
PERUSTELUT	3
1 NYKYTILA.....	3
1.1 Kalastusalukset Suomessa.....	3
1.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö	4
1.3 Direktiivin liitesopimuksen sisältö.....	5
1.4 Nykytilan arviointi	6
2 EHDOTETUT MUUTOKSET	12
2.1 Merityösopimuslaki	12
2.2 Merityöaikalaki	13
2.3 Laki työajasta kotimaanliikenteen aluksissa	14
2.4 Laki laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta	15
3 ESITYKSEN VAIKUTUKSET	15
4 ASIAN VALMISTELU	16
5 VOIMAANTULO.....	16
LAKIEHDOTUKSET	18
1. Laki merityösopimuslain 1 luvun 7 §:n ja 13 luvun 17 a §:n muuttamisesta.....	18
2. Laki merityöaikalain muuttamisesta	19
3. Laki työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain muuttamisesta.....	20
4. Laki laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 26 b §:n muuttamisesta.....	21
LIITE	22
RNNAKKAISTEKSTIT.....	22
1. Laki merityösopimuslain 1 luvun 7 §:n ja 13 luvun 17 a §:n muuttamisesta.....	22
2. Laki merityöaikalain muuttamisesta	23
3. Laki työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain muuttamisesta.....	25
4. Laki laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 26 b §:n muuttamisesta.....	27

PERUSTELUT

1 Nykytila

1.1 Kalastusalukset Suomessa

Luonnonvarakeskuksen tilastojen mukaan Suomeen rekisteröidyt kalastusalukset saivat vuonna 2017 saaliikseen 155 miljoonaa kiloa kalaa ja saaliin arvo oli 36 miljoonaa euroa. Valtaosa kalastajista kalasti rannikkoalueella verkoilla tai rysillä muun muassa ahventa, siikaa, kuhaa, lohta ja haukea.

Merialueelle rekisteröityjä kalastusaluksia oli vuonna 2017 yhteensä 3217 kappaletta. Kalastusalusten lukumäärä ja niiden yhteenlaskettu bruttovetoisuus on pysynyt viimeisen kymmenen vuoden ajan suunnilleen samalla tasolla. Alukset jakautuivat vuonna 2017 eri kokoluokkiin seuraavasti:

	Määrä (kpl)	Vetoisuus (GT)
alle 10 metriä	3000	5861
10-12 metriä	153	1564
12-18 metriä	31	903
18-24 metriä	12	1068
24-40 metriä	18	5668
yli 40 metriä	3	1327

Alla olevassa taulukossa on kuvattu pyydyspäivien lukumäärää merialueen kaupallisessa kalastuksessa vuonna 2017 (SVT: Luonnonvarakeskus, Kaupallinen kalastus merellä). Yksi pyydyspäivä vastaa pyydyksen olemista pyynnissä yhden vuorokauden tai vähemmän.

	Rysät	Verkot	Siimat	Troolit	Muut
Eteläinen Itämeri länsiosa	0	0	0	0	0
Eteläinen Itämeri keskiosa	0	0	0	57	0
Eteläinen Itämeri itäosa	0	0	0	50	0
Gotlannista länteen	0	0	0	96	0
Gotlannista itään	0	0	0	99	0
Saaristomeri	10 722	399 825	4 094	1 788	193
Selkämeri	43 816	1 188 915	103 558	3 600	3 366
Perämeri	45 608	677 170	6 743	753	4 844
Suomenlahti	36 755	229 703	18 331	387	496

Pro Kala ry:n julkaisussa Vedestä ruokapöytään – suomalainen elinkeinokalatalous kuvataan kalastustoimialan tilaa. Sen mukaan ammattikalastajien määrä on laskenut tasaisesti ja 2000-luvun aikana puolittunut. Päätoimisia ammattikalastajia oli Suomessa alkuvuodesta 2018 noin 700. Heistä 400 kalasti merialueella ja 300 sisävesillä. Sivutoimisia kalastajia oli noin 3400, joista merialueella 1500 ja sisävesillä 1900. Julkaisun mukaan lähivuosina ammattikalastajien määrän odotetaan edelleen laskevan, koska nykyisin ammatissa toimivista kalastajista pääosa on lähestymässä eläkeikää. Odotettavissa on myöskin, että pienet yritykset vähenevät ja suuret turvautuvat entistä enemmän ulkopuoliseen työvoimaan.

Suomen ammattikalastajaliitto ry teki vuonna 2015 raportin merialueen ammattikalastajien näkemyksistä ja ammatin tulevaisuudesta. Sen mukaan ammattikalastuksessa erottuu kaksi laajempaa osa-aluetta pyyntimuodoittain. Ne ovat rannikkokalastus, jossa ovat mukana verkko-, rysä- tai muilla pyydyksillä rannikon lähellä kalastavat, ja avomerikalastus, joka jakaantuu useisiin eri sektoreihin.

Raportin mukaan avomerikalastuksessa yritystoiminta on yleensä yhtiöitetty. Suurilla troolareilla kalastaminen tapahtuu osakeyhtiömuodossa, kun taas pienempien alusten kohdalla toimintaa harjoitetaan avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön kautta taikka ammatinharjoittajina.

Yksittäisten kalastusmatkojen luonne riippuu eritoten aluksen ominaisuuksista ja koosta. Tankeilla varustetut alukset voivat olla purkujen välillä yhdestä kolmeen vuorokautta merellä yhtäjaksoisesti. Pienemmät alukset tekevät yleensä alle vuorokauden pituisia matkoja. Troolive-tojen aikana kalastajilla on mahdollisuuksia lepoon, jos he eivät ole vahdissa.

Jäätalvesta riippuen avomerialuksilla voidaan Perämeren lukuun ottamatta kalastaa monina vuosina läpi vuoden. Saaristossa toimivat alukset joutuvat lopettamaan aikaisemmin.

1.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö

Vuonna 2002 Kansainvälinen työjärjestö (ILO) aloitti globaalin mittakaavan neuvottelut kattavasta ja ajantasaisesta kansainvälisten standardien kokonaisuudesta kalastusalaan varten asianmukaisen suojelun takaamiseksi kalastajille maailmanlaajuisesti. Tämän tuloksena hyväksyttiin kalastusalan työtä koskeva yleissopimus vuonna 2007 (nro 188).

Yleissopimuksen määräykset koskevat määritelmien ja soveltamisalan ohella yleisiä periaatteita, kalastusaluksella tehtävään työhön sovellettavia vähimmäisvaatimuksia, palvelussuhteen ehtoja, asuintiloja ja ruokaa, sairaanhoitoa, terveyden suojelua ja sosiaaliturvaa, määräysten täytäntöönpanoa ja soveltamista, yleissopimuksen liitteiden muuttamista ja tavanomaisia loppumääräyksiä.

Suomi ei ole ratifioinut yleissopimusta. Toistaiseksi yleissopimuksen on ratifioinut 10 valtiota, joista Euroopan unionin jäsenvaltioita ovat Ranska ja Viro. Yleissopimus tuli voimaan 16 päivänä marraskuuta 2017.

Vuonna 2007 komissio käynnisti Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (EUT-sopimus) 154 artiklan nojalla EU:n työmarkkinaosapuolten kuulemismenettelyn ensimmäisen vaiheen, jolloin työmarkkinaosapuolia kehoitettiin tutkimaan, onko mahdollista tehdä yhteinen aloite vuonna 2007 solmitun kalastusalaan työtä koskevan ILO:n yleissopimuksen soveltamisen edistämiseksi EU:ssa. EU-maiden maatalouden osuustoimintajärjestöjen keskusjärjestö (COGECA), Euroopan kuljetustyöntekijöiden liitto (ETF) ja Euroopan unionin kalastusyritysten kansallisten järjestöjen liitto (Europêche) aloittivat neuvottelut vuonna 2009.

Järjestöt tekivät sopimuksen 21 päivänä toukokuuta 2012, ja sitä muutettiin 8 päivänä toukokuuta 2013. EU:n työmarkkinaosapuolet pyysivät 10 päivänä toukokuuta 2013, että komissio panisi niiden sopimuksen täytäntöön neuvoston päätöksellä EUT-sopimuksen 155 artiklan 2 kohdan mukaisesti. Kyseisen kohdan mukaan unionin tasolla tehdyt sopimukset pannaan täytäntöön joko työmarkkinaosapuolten ja jäsenvaltioiden omien menettelyjen ja käytäntöjen mukaisesti tai, 153 artiklassa tarkoitettujen kysymysten osalta allekirjoittajaosapuolten yhteisestä pyynnöstä, neuvoston komission ehdotuksesta tekemällä päätöksellä. Asiasta ilmoitetaan Euroopan parlamentille.

Työmarkkinaosapuolten sopimus pantiin Euroopan unionin tasolla täytäntöön 19 päivänä joulukuuta 2016 annetulla neuvoston direktiivillä (EU) 2017/159 kalastusalan työtä koskevan Kansainvälisen työjärjestön vuoden 2007 yleissopimuksen täytäntöönpanosta 21 päivänä toukokuuta 2012 EU-maiden maatalouden osuustoimintajärjestöjen keskusjärjestön (COGECA), Euroopan kuljetustyöntekijöiden liiton (ETF) ja Euroopan unionin kalastusyritysten kansallisten järjestöjen liiton (Europêche) välillä tehdyn sopimuksen täytäntöönpanosta (jäljempänä *direktiivi*).

Direktiivillä pyritään parantamaan Euroopan unionin jäsenvaltioiden lipun alla purjehtivilla aluksilla työskentelevien kalastajien työ- ja elinoloja vahvistamalla yhtenäinen säädöskehys merikalastusalan työoloja varten.

Euroopan unionin tason työmarkkinajärjestöjen välinen sopimus on direktiivin liitteenä ja muodostaa direktiivin aineellisen sisällön. Sopimus vastaa pääosin ILO:n kalastusalan työtä koskevan yleissopimuksen sisältöä.

Varsinainen direktiivi sisältää tämän tyyppisille direktiiveille tavanomaiset säännökset sopimuksen täytäntöönpanosta, mahdollisuudesta antaa kansallisesti työntekijöille suotuisempia säännöksiä sekä siitä, että direktiivin täytäntöönpano ei ole peruste työntekijöiden suojelun yleisen tason alentamiselle. Lisäksi direktiiviin sisältyisivät säännökset sen saattamisesta osaksi kansallista lainsäädäntöä. Direktiivi on pantava täytäntöön viimeistään 15 päivänä marraskuuta 2019.

1.3 Direktiivin liitesopimuksen sisältö

Ellei sopimuksessa toisin määrätä, sitä sovelletaan kaikkiin kaupallista kalastustoimintaa harjoittavilla kalastusaluksilla työskenteleviin työntekijöihin. Tämän lisäksi sopimusta sovelletaan myös kaikkiin muihin kalastajiin, jotka ovat samalla aluksella työntekijäasemassa työskentelevien kalastajien kanssa, jotta voidaan varmistaa yleisen turvallisuuden ja terveyden suojelu. Lähtökohtaisesti sopimus koskee myös kaikenlaisia kalastusaluksia, joita käytetään kaupalliseen kalastukseen. Sopimusta sovelletaan merialueella tapahtuvaan kalastukseen. Sisävesillä tapahtuva kalastus jää sopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle.

Sopimuksen 3 artiklassa määrätään poikkeamismahdollisuudesta sellaisten tilanteiden varalta, että sopimuksen soveltaminen olisi erityisen vaikeaa kalastajien palvelussuhteen ehtojen erityispiirteistä tai kalastusalusten toimintatavasta johtuen. Jäsenvaltio voi tällaisessa tilanteessa objektiivisin perustein kuulemisen jälkeen sulkea sopimuksen vaatimusten ulkopuolelle tiettyjä kalastaja- tai kalastusalusryhmiä. Jos sopimuksen soveltamisalaa on tämän kohdan mukaan rajoitettu, on toimivaltaisen viranomaisen tarvittaessa ryhdyttävä asianmukaisiin toimenpiteisiin laajentaakseen asteittain sopimuksen määräykset koskemaan kaikkia asianomaisia kalastaja- tai kalastusalusryhmiä enintään viiden vuoden kuluessa sopimuksen voimaantulosta.

Sopimuksen 2 osassa määrätään kalastusalususten omistajien, päälliköiden ja kalastajien velvollisuuksista. Määräyksillä pyritään siihen, että päälliköllä on tarvittavat resurssit ja valmiudet voidakseen täyttää sopimuksesta johtuvat velvollisuutensa ja että varmistetaan mahdollisimman turvalliset ja terveelliset työolosuhteet.

Sopimuksen 3 osassa määrätään kalastusaluksella tehtävää työtä koskevista vähimmäisvaatimuksista. Määräykset koskevat kalastajan vähimmäisikää ja lääkärintarkastuksia. Sopimuksen 4 osassa edellytetään riittäviä miehitysvaatimuksia, jotta varmistetaan aluksen turvallisuus ja toimintavarmuus. Lisäksi neljänteen osaan sisältyvät määräykset työ- ja lepoajoista, miehistöluettelosta, työsopimuksen vähimmäisisällöstä, kalastajan kotimatka-oikeudesta sekä yksityi-

siä työmarkkinapalveluita koskevista vaatimuksista. Työsopimuksen vähimmäissisällöstä annetaan tarkemmat määräykset sopimuksen liitteessä I.

Sopimuksen 5 osa koskee ruokaa ja asuintiloja, terveydensuojelua ja sairaanhoitoa sekä työturvallisuutta ja tapaturmien torjuntaa. Kalastusaluksen asuintiloista on annettu tarkemmat määräykset sopimuksen liitteessä II.

1.4 Nykytilan arviointi

Yleistä

Sopimuksen ja sen liitteiden vaatimukset liittyvät useisiin lakeihin ja asetuksiin, jotka kuuluvat työ- ja elinkeinoministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön sekä liikenne- ja viestintäministeriön toimialaan. Voimassa oleva lainsäädäntö kattaa jo nykyisin suurelta osin sopimuksen vaatimukset. Joiltakin osin direktiivin täytäntöönpanoa koskevassa valmistelussa on katsottu tarpeelliseksi rajata sopimuksen 3 artiklassa tarkoitettulla tavalla määrättyjä alusryhmiä sääntelyn ulkopuolelle. Erityisesti rajaavana tekijänä on ollut aluksen koko, koska lähtökohtaisesti pienillä aluksilla kalastuksen toimintatapa eroaa suuremmista aluksista esimerkiksi rannikon läheisyyden ja merimatkojen ajallisen keston suhteen.

Seuraavaksi kuvataan sopimuksen vaatimusten suhdetta voimassa olevaan lainsäädäntöön.

Laivanisännän velvollisuudet koskien aluksen miehitystä

Sopimuksen 5 artiklan 2 kohdan mukaan kalastusaluksen omistaja vastaa ensisijaisesti siitä, että päälliköllä on tarvittavat resurssit ja valmiudet voidakseen täyttää sopimuksesta johtuvat velvollisuutensa. Tätä sopimuksen määräystä vastaa Suomessa laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain (1687/2009, jäljempänä *laivaväkilaki*) 9 §, jonka nojalla laivanisännän on huolehdittava siitä, että alus on miehitetty Liikenteen turvallisuusviraston myöntämän miehistodistuksen tai valtioneuvoston asetuksessa säädetyn vähimmäismiehistyksen mukaisesti. Edellä mainittua säännöstä, kuten myös muita lain miehitystä ja vahdinpitoa koskevia säännöksiä, sovelletaan suomalaiseen kalastusalukseseen, jonka pituus on pääsääntöisesti vähintään 10 metriä. Kotimaan liikennealueella I laivaväkilain miehitystä ja vahdinpitoa koskevia säännöksiä sovelletaan kuitenkin vain sellaiseen kalastusalukseseen, jonka pituus on vähintään 12 metriä. Liikennealue I käsittää muun muassa sellaiset sisäsaaristoalueet, jotka eivät ole välittömästi alttiina aavalta mereltä tulevalle merenkäynnille samoin kuin lyhyet suojaamattomat väyläosuudet sisäsaaristossa.

Kalastusaluksen päällikön pätevyydestä säädetään liikenteen palveluista annetussa laissa (320/2017), jonka II osan 10 luvun 8 §:ssä säädetään kalastusaluksen päällystön pätevyysvaatimuksista. Pätevyysvaatimukset riippuvat kalastusaluksen koosta. Näiden säännösten soveltamisala on sama kuin edellä kuvattu laivaväkilain miehitystä ja vahdinpitoa koskevien säännösten soveltamisala. Laivaväkilakia ja liikenteen palveluista annettua lakia säädettäessä on arvioitu, että kalastusalusten toimintatavasta johtuen miehitystä ja päällystön pätevyyttä koskevia säännöksiä ei ole perusteltua ulottaa pienempiin alle 10 metrin pituisiin kalastusaluksiin. Näin ollen esitetään, että myös sopimuksen 5 artiklan 2 kohdan soveltamisalasta suljettaisiin pois ne kalastusalukset, jotka eivät kuulu liikenteen palveluista annetun lain tai laivaväkilain miehitystä ja vahdinpitoa koskevien säännösten soveltamisalaan. Sopimuksen 3 artiklan mukaan, jos sopimuksen soveltaminen on erityisen vaikeaa kalastusalusten toimintatavasta johtuen, jäsenvaltio voi objektiivisin perustein kuulemisen jälkeen sulkea sopimuksen tiettyjen määräysten ulkopuolelle tiettyjä kalastusalusryhmiä.

Aluksen päällikön velvollisuudet

Sopimuksen 5 artiklan 3 kohdan mukaan aluksen päällikkö vastaa siitä, että aluksella järjestetään sellaista valvontaa, jolla voidaan varmistaa, että kalastajien työolosuhteet ovat mahdollisimman turvalliset. Valvonnalla voidaan ymmärtää muun muassa aluksella tehtävää vahdinpitoa, mistä säädetään laivaväkilain 23 §:ssä ja sen nojalla annetuissa Liikenteen turvallisuusviraston vahdinpitoa ja reittisuunnittelua koskeissa määräyksissä.

Edelleen 3 b kohdan mukaan aluksen päällikkö vastaa siitä, että kalastajia johdetaan siten, että otetaan huomioon turvallisuus, terveys sekä väsymyksen torjunta. Aluksella tehtävästä vahdinpidosta säädetään laivaväkilain 23 §:ssä. Lisäksi merilain (674/1994) 6 luvun 9 §:n nojalla aluksen päällikön on huolehdittava siitä, että alusta kuljetetaan ja käsitellään hyvän merimiestaidon mukaisesti.

Sopimuksen 5 artiklan 3 kohdan a—c alakohdissa edellytetään, että aluksella järjestetään asianmukaista valvontaa, johtamista ja tiedotusta, joilla varmistetaan, että kalastajat voivat tehdä työtään mahdollisimman turvallisesti. Työn tekemisen turvallisuutta sääntelevän työturvallisuuslain (738/2002) 2 luvussa säädetään työnantajan yleisistä velvollisuuksista, joilla nämä vaatimukset täytetään. Näitä työnantajan yleisiä velvollisuuksia ovat esimerkiksi 8 §:ssä säädetty työnantajan yleinen huolehtimisvelvoite, 10 §:ssä säädetty työn vaarojen selvittäminen ja arviointi, 13 §:ssä säädetty työn suunnittelu ja 14 §:ssä säädetty työntekijälle annettava opetus ja ohjaus. Mitä tässä on sanottu työnantajasta, sovelletaan vastaavasti työturvallisuuslain 7 §:n 1 kohdan mukaan yhteisellä työpaikalla toimivaan pääasiallista määräysvaltaa käyttävään työnantajaan, muuhun työnantajaan sekä itsenäiseen työnsuorittajaan siten kuin 49—51 ja 53 §:ssä säädetään.

Artiklan 3 d kohdan mukaan aluksen päällikkö vastaa siitä, että merenkulun turvallisuuteen, vahdinpitoon ja hyvään merimiestapaan liittyvien standardien noudattaminen varmistetaan. Suomessa merilain 6 luvun 3 §:n mukaan aluksen päällikön velvollisuutena on huolehtia siitä, että alus on merikelpoinen ja että alus on asianmukaisesti miehitetty ja varustettu. Edelleen merilain mukaan aluksen päällikkö vastaa siitä, että aluksen suunniteltu reitti on turvallinen. Merilakia sovelletaan pääasiassa kauppamerenkulkuun ja ammattimaisessa kalastuksessa käytettävien kalastusalusten voidaan katsoa kuuluvan kauppamerenkulun piiriin riippumatta kalastusaluksen pituudesta. Laivaväkilain 5 §:n mukaan alus on miehitettävä siten, ettei alusta, laivaväkeä, matkustajia, lastia, muuta omaisuutta tai ympäristöä saateta tarpeettomasti vaaralle alttiiksi. Edelleen laivaväkilain 5 §:n mukaan laivaväen tulee lukumäärältään ja pätevyydeltään olla sellainen, että vahti-, turvallisuus- ja turvatoimitehtävät sekä ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseen liittyvät tehtävät aluksella voidaan hoitaa. Laivaväkilain 9 §:n mukaan aluksen päällikön on huolehdittava siitä, että alus on miehitetty matkakohtaisesti vallitsevat olosuhteet huomioon ottaen turvallisesti.

Artiklan 4 kohdan mukaan kalastusaluksen omistaja ei saa estää päällikköä tekemästä päätöksiä, joita tämä ammattitaitonsa perusteella pitää välttämättöminä aluksella olevien kalastajien turvallisuuden tai aluksen ja sen turvallisen kulun ja toimintavarmuuden varmistamiseksi. Merilain 6 luvun 9 §:n mukaan laivanisäntä tai kukaan muu henkilö ei saa estää tai rajoittaa aluksen päällikköä tekemästä tai toteuttamasta päätöstä, joka päällikön ammatillisen arvion mukaan on tarpeellinen ihmishengen turvaamiseksi merellä tai meriympäristön suojelun kannalta.

Artiklan 5 kohdan mukaan kalastajien on noudatettava päällikön toimivaltansa puitteissa antamia asianmukaisia määräyksiä ja aluksella sovellettavia turvallisuus- ja terveysturvamääräyksiä. Suomessa merilain 6 luvun 9 §:n nojalla aluksen päällikön on huolehdittava siitä, että alusta kuljetetaan ja käsitellään hyvän merimiestaidon mukaisesti.

Aluksen miehitystä ja miehistöluetteloa koskevat vaatimukset

Sopimuksen 10 artiklan 1 kohdan mukaan jokaisen jäsenvaltion tulee edellyttää sen lainkäyttövaltaan rekisteröityjen kalastusalusten omistajien huolehtivan siitä, että aluksella on pätevä päällikkö ja riittävä miehitys. Laivaväkilain 9 §:n säännöksiä, jotka koskevat laivanisännän velvollisuuksia liittyen aluksen miehitykseen, on kuvattu edellä. Näin ollen esitetään, että 10 artiklan 1 kohdan soveltamisalasta suljettaisiin pois ne kalastusalukset, jotka eivät kuulu laivaväkilain aluksen miehitystä koskevien säännösten soveltamisalaan. Tällaisia kalastusaluksia ovat alle 10 metriä pitkät alukset sekä kotimaan liikennealueella 1 alle 12 metriä pitkät kalastusalukset. Direktiivin säännösten soveltamisalan rajoittamista voidaan perustella alle 10 metriä pitkien kalastusalusten toimintatavasta johtuen. Näissä aluksissa aluksen omistaja toimii tyypillisesti myös aluksen päällikkönä, ja aluksen päällikön velvollisuuksia liittyen asianmukaiseen miehitykseen on selostettu edellä.

Sopimuksen 10 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioissa voidaan edellyttää, että vähintään 24 metriä pitkille kalastusaluksille vahvistetaan miehitystä koskevat vähimmäisvaatimukset koskien kalastajien määrää ja pätevyyttä. Laivaväkilain säännösten mukaan yli 10 metriä pitkälle alukselle on pääsääntöisesti vahvistettava miehitys ennen sen ottamista käyttöön suomalaisena kalastusaluksena. Näin ollen Suomessa miehityksen vahvistamista koskevat säännökset kattavat myös pienempiä aluksia kuin sopimuksessa. Tämä on mahdollista, sillä sopimuksen 2 artiklan 3 kohdan mukaan kukin jäsenvaltio voi kuulemisen jälkeen kokonaan tai osaksi ulottaa sopimuksen mukaisen suojelun, joka kohdistuu vähintään 24 metriä pitkillä aluksilla työskenteleviin kalastajiin, koskemaan myös alle 24 metriä pitkillä aluksilla työskenteleviä kalastajia.

Sopimuksen 12 artiklan mukaan jokaisella kalastusaluksella on oltava miehistöluettelo, jonka kopio on toimitettava maissa oleville valtuutetuille henkilöille ennen aluksen lähtöä tai ilmoitettava maihin välittömästi aluksen lähdön jälkeen. Lisäksi toimivaltaisen viranomaisen on päätettävä, kenelle ja milloin kyseiset tiedot toimitetaan ja mitä tarkoitusta varten.

Suomessa säännökset miehistöluettelosta ovat laivaväkilain 26 b §:ssä ja 26 d §:ssä. Aluksen päällikön on pidettävä miehistöluetteloa, johon merkitään aluksella kulloinkin työskentelevät henkilöt sekä heidän toimensa. Säännöstä sovelletaan kuitenkin vain vähintään 24 metriä pitkiin kalastusalukseen. Näin ollen esitetään, että 12 artiklan soveltamisalasta suljettaisiin pois pituudeltaan alle 24 metriä pitkät kalastusalukset, koska tätä pienemmissä aluksissa aluksen miehityksessä ei ole tyypillisesti matkakohtaista vaihtelua. Voimassa olevassa lainsäädännössä ei ole säännöksiä siitä, että miehistöluettelon tiedot tulisi toimittaa maihin valtuutetulle henkilölle.

Kalastajan lääkärintarkastuksia, terveydensuojelua ja sairaanhoitoa koskevat vaatimukset

Artiklat 7—9 sisältävät määräyksiä lääkärintarkastuksesta. Pääsääntöisesti kalastusaluksella työskentelevillä on oltava voimassa oleva lääkärintodistus (7 artikla), lääkärintodistuksen on täytettävä tietyt muoto- ja sisältövaatimukset (8 artikla) ja tietyt lisävaatimukset yli 24-metrinen alusten osalta (9 artikla). Näistä lääkärintarkastuksia koskevista vaatimuksista säädetään kansallisesti laivaväen lääkärintarkastuksista annetussa laissa (1171/2010).

Artikloissa 26—32 säädetään terveydensuojelusta ja sairaanhoidosta sekä suojelusta työhön liittyvän sairauden, vamman tai kuoleman varalta.

Artikla 26 sisältää määräykset kalastajan oikeudesta saada sairaanhoitoa ja kalastusaluksen omistajan velvollisuudesta järjestää sairaanhoitoa. Näistä oikeuksista ja velvollisuuksista sää-

HE 291/2018 vp

detään merityösopimuslain (756/2011) lisäksi työterveyshuoltolaissa (1383/2001) ja terveydenhuoltolain (1326/2010) 19 §:ssä.

Työnantaja vastaa merityösopimuslain 2 luvun 12 ja 13 §:n mukaan sairastuneen tai loukkaantuneen työntekijän hoidosta ja niistä aiheutuneista kustannuksista 27 artiklassa edellytetyn mukaisesti.

Sopimuksen 28 artiklassa edellytetään, että kalastusaluksella on saatavilla lääkkeitä ja hoitotarvikkeita sekä opastusta ja neuvontaa lääkkeiden ja hoitotarvikkeiden käytössä. Näistä säädetään kansallisesti laiva-apteekista annetussa laissa (584/2015).

Artiklassa 29 edellytetään, että kalastaja saa maksutonta sairaanhoitoa, jonka kustannuksista kalastusaluksen omistaja vastaa, kunnes kalastaja on palannut kotiin, siltä osin kuin kansallinen sosiaaliturvajärjestelmä ei sitä kata. Kansallisesti näistä oikeuksista ja velvollisuuksista säädetään merityösopimuslaissa ja terveydenhuoltolain 19 §:ssä.

Artiklassa 30 mahdollistetaan kalastusaluksen omistajan 29 artiklassa sanotun vastuun rajoittaminen, jos sairaus tai vamma on aiheutunut kalastajan tarkoituksellisesta laiminlyönnistä. Tästä vastuunrajoituksesta säädetään kansallisesti merityösopimuslain 2 luvun 13 §:ssä.

Artiklassa 31 edellytetyistä toimenpiteistä säädetään kansallisesti työturvallisuuslaissa ja työterveyshuoltolaissa (artiklan kohta 1), työtapaturma- ja ammattitautilaissa (459/2015; artiklan kohta 2) sekä merityösopimuslaissa (artiklan kohta 3).

Artiklassa 32 mahdollistetaan se, että kalastusaluksen omistajan taloudelliset velvoitteet voidaan varmistaa joko kalastusaluksen omistajan omaan vastuuseen tai vakuutus- tai muuhun järjestelmään perustuen. Suomessa tämä vastuu perustuu pakolliseen vakuuttamisvelvollisuuteen työtapaturma- ja ammattitautilain 3 §:ssä säädetyn mukaisesti.

Kalastajan työturvallisuutta koskevat vaatimukset

Artiklat 34—36 sisältävät työturvallisuutta ja -terveyttä sekä tapaturmien torjuntaa koskevia määräyksiä.

Artiklan 34 vaatimuksista säädetään kansallisesti työturvallisuuslain 1 (lain tarkoitus), 7 (yhteinen työpaikka), 10 (työn vaarojen selvittäminen ja arviointi), 14 (työntekijälle annettava opetus ja ohjaus) ja työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain (44/2006) 42 (työsuojelun yhteistoiminta suomalaisella aluksella) ja 46 §:ssä (työtapaturmasta ja ammattitaudista ilmoittaminen) sekä nuorista työntekijöistä annetussa laissa (998/1993).

Artiklassa 35 kalastusaluksen omistajalta edellytetään, että hän ryhtyy toimenpiteisiin estääkseen tapaturmat ja sairastumiset, varmistakseen asianmukaisen opastuksen sekä varatakseen kalastajille asianmukaiset suojavarusteet sekä -asusteet. Näistä asioista säädetään kansallisesti työturvallisuuslain 10, 14 ja 15 §:ssä sekä valtioneuvoston päätöksessä henkilösuojainten valvonnasta ja käytöstä työssä (1407/1993).

Artiklan 36 mukaan kalastajien tai heidän edustajiensa on tarvittaessa osallistuttava riskienarviointiin. Työsuojelun yhteistoiminnasta säädetään työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain 5 luvussa.

Kalastajan asuinympäristöä koskevat vaatimukset

HE 291/2018 vp

Artikloissa 21—22 on yleisluonteiset velvoitteet säätää aluksen asuintiloista ja ruokahuollosta. Aluksen asuintiloista ja ruokahuollosta säädetään laivaväen työ- ja asuinympäristöstä sekä ruokahuollosta aluksella annetussa laissa (395/2012) sekä mainitun lain nojalla annetuissa valtioneuvoston asetuksissa laivaväen asuinympäristöstä aluksella (825/2012) ja ruokahuollosta aluksella (820/2012).

Artiklassa 23 on yksityiskohtaisia asuintiloihin liittyviä velvoitteita. Valtioneuvoston asetus laivaväen asuinympäristöstä aluksella kattaa pääosin artiklan velvoitteet. Artiklan a kohdan mukaan kalastusaluksen asuintilojen rakentamista tai muuttamista koskevat suunnitelmat tulisi tarvittaessa hyväksyä. Lainsäädännössämme ei ole velvoitetta hyväksyä tässä tarkoitettuja suunnitelmia eikä tarvetta siihen ole ottaen huomioon, että aluksen asuintiloista on säädetty varsin yksityiskohtaisesti asuintiloja koskevassa valtioneuvoston asetuksessa ja että nämä tilat tarkastetaan ennen aluksen käyttöönottoa lain 395/2012 6 §:n mukaisesti.

Artikla 24 sisältää ruokaan ja ruokahuoltoon liittyviä velvoitteita. Näistä velvoitteista säädetään ruokahuollosta aluksella annetussa valtioneuvoston asetuksessa.

Artikla 25 sisältää viittauksen sopimuksen liitteeseen II, joka sisältää aluksen asuintiloihin liittyviä yksityiskohtaisia määräyksiä. Liitteessä on yhteensä 79 kohtaa. Kansallinen lainsäädäntömme kattaa liitteen määräykset seuraavasti:

Liitteen asuintiloja koskevista yleisistä määräyksistä (kohdat 1—7) säädetään laissa 395/2012 ja sen nojalla annetussa asetuksessa 825/2012 sekä työturvallisuuslain henkilöstötiloja koskevassa 48 §:ssä.

Liitteen valvontaa ja suunnittelua koskevista määräyksistä (kohdat 8—11) säädetään valvontaa koskevilta osin lain 395/2012 6 §:ssä. Alusta koskevat suunnitelmat voidaan artiklan 23 mukaan tarvittaessa hyväksyä. Kansallista tarvetta suunnitelmien hyväksymiselle ei ole, joten tältä osin asiasta ei myöskään ole säädetty.

Liitteen kohdat 12—18 sisältävät suunnittelua ja rakentamista koskevia määräyksiä. Näistä säädetään kansallisesti asetuksessa 825/2012.

Liitteen kohdissa 19—32 on määräyksiä melusta ja tärinästä, tuuletuksesta, lämmityksestä ja ilmastoinnista sekä valaistuksesta. Melusta ja tärinästä säädetään kansallisesti työntekijöiden suojelemisesta melusta aiheutuvilta vaaroilta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (85/2006), työntekijöiden suojelemisesta tärinästä aiheutuvilta vaaroilta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (48/2005), asetuksen 825/2012 8 §:ssä sekä työturvallisuuslain 39 §:ssä. Asianmukaisesta tuuletuksesta säädetään asetuksessa 825/2012 ja tupakoimattomien suojelusta tupakkalain (549/2016) 74 §:ssä. Lämmitystä ja ilmastointia sekä valaistusta (kohdat 24—32) koskevista määräyksistä säädetään kansallisesti asetuksessa 825/2012.

Liitteen kohdissa 33—46 on määräyksiä makuuhyteistä. Kansallisesti aluksen makuuhyteistä on säädetty asetuksessa 825/2012.

Ruokailutiloja koskevat määräykset sisältyvät liitteen kohtiin 47—51. Ruokailutiloja koskevat kansalliset säännökset sisältyvät asetuksiin 825/2012 ja 820/2012.

Ammeita, suihkuja, käymälöitä ja pesualtaita sekä pesutiloja koskevat määräykset sisältyvät liitteen kohtiin 52—60. Kansallinen näitä tiloja koskeva sääntely on asetuksessa 825/2012 ja työturvallisuuslain 48 §:ssä.

Sairaille ja loukkaantuneille järjestettävästä erillisestä sairashytistä on määräykset liitteen kohdissa 61—62. Kansallinen sääntely on asetuksessa 825/2012.

Liitteen kohdissa 63—66 sisältää määräyksiä muista tiloista ja asioista sekä virkistysmahdollisuuksista ja yhteydenpidosta. Kansallisesti näistä asioista on säädetty asetuksessa 825/2012.

Keittiötiloja ja ruoan varastointia sekä ruokaa ja juomavettä koskevista liitteen 67—74 määräyksistä on säädetty kansallisesti työturvallisuuslain 48 §:ssä, laissa 395/2012, työpaikkojen turvallisuus- ja terveysvaatimuksista annetun valtioneuvoston asetuksen (577/2003) 4 §:ssä sekä asetuksissa 820/2012 ja 825/2012.

Asuintilojen siisteydestä, päällikön tai hänen valtuuttamansa tekemistä tarkastuksista sekä poikkeuksista on määräykset liitteen kohdissa 75—79. Kansallinen sääntely on laissa 395/2012 ja asetuksissa 820/2012 ja 825/2012.

Kalastajan vähimmäisikä ja palvelussuhteen ehtoja koskevat vaatimukset

Suomen lainsäädäntö kattaa pääosin sopimuksen vaatimukset kalastajan vähimmäisiästä. Sopimuksen mukaan työ kalastusaluksella edellyttää lähtökohtaisesti 16 vuoden ikää. Eräin edellytyksin sopimus sallii sen, että 15 vuotta täyttäneet henkilöt tekevät koulujen loma-aikoina kevyttä työtä kansallisten lakien ja käytännön mukaisesti. Kalastusaluksella tehtävä työ, joka luonteensa tai suorittamisolosuhteidensa vuoksi todennäköisesti vaarantaa nuorten terveyden, turvallisuuden, fyysisen, henkisen tai sosiaalisen kehityksen, kasvatuksen tai moraalin, edellyttää lähtökohtaisesti kuitenkin 18 vuoden ikää.

Suomessa vajaavaltaisen oikeudesta tehdä työsopimus säädetään merityösopimuslain 1 luvun 7 §:ssä. Säännöksen mukaan merityösopimuslaissa tarkoitettuun työhön voidaan palkata henkilö, joka työn aloittaessaan on vähintään 16-vuotias. Suomessa ei ole kuitenkaan sääntelyä, jonka perusteella yllä kuvattujen kaltaisen vaarallisen tai haitallisen työn teettäminen on rajoitettua 16—18-vuotiailla.

Voimassa olevan merityösopimuslain vähimmäisikää koskevat vaatimukset eivät koske sopimuksen edellyttämällä tavalla sellaisia kalastajia, jotka työskentelevät kalastusaluksella muutoin kuin työntekijäasemassa yhdessä työntekijöiden kanssa.

Sopimus sisältää määräykset työsopimuksen vähimmäissisällöstä. Nämä vaatimukset katetaan työsopimuksen muotoa ja sisältöä koskevan merityösopimuslain 1 luvun 3 §:n perusteella. Sopimuksen 18 artiklan mukaan kalastusaluksen omistajan on huolehdittava siitä, että jokaisella kalastajalla on kirjallisessa muodossa kalastajan työsopimus, jossa edellytetään, että aluksen työ- ja elinolot ovat ihmisarvoiset ja vastaavat sopimuksen vaatimuksia. Tältä osin Suomi katsoo olevan mahdollista poiketa sopimuksen vaatimuksesta 3 artiklan perusteella, koska alusten työ- ja elinoloja koskevat vaatimukset ovat lainsäädännöllä katettuja ja työsuojeluviranomainen valvoo lain noudattamista. Lainsäädäntö antaa lisäksi sopimussitoumusta paremman suojelun.

Kalastajan kotimatka-oikeutta koskeva vaatimus (19 artikla) katetaan voimassa olevan merityösopimuslain 3 luvun 2 §:n perusteella. Merityösopimuslain 13 luvun 17 a § ulottaa kotimatka-oikeuden sopimuksen edellyttämällä tavalla myös muihin kuin työntekijöihin.

Kalastajan työ- ja lepoajat

Tietyistä työajan järjestämistä koskevista seikoista Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/88/EY (jäljempänä *työaikadirektiivi*) 21 artikla koskee merikalastusalusten työntekijöitä. Sopimuksen 11 artiklassa määrätään, ettei työaikadirektiivin 3—6, 8 ja 21 artiklaa sovelleta sopimuksen soveltamisalaan kuuluviin kalastajiin. Sopimuksen 11 artikla vastaa kuitenkin muutoin lähes täysin työaikadirektiivin 21 artiklaa. Siten Suomea sitovissa kansainvälisissä velvoitteissa ei ole tapahtunut muutoksia. Merikalastuksen osalta Suomen merityötä koskeva työaikasääntely ei kuitenkaan ole kaikilta osin ollut sopusoinnussa työaikadirektiivin kanssa, eikä se siten vastaa nyt täytäntöön pantavan kalastusalan työtä koskevan direktiivin vaatimuksia.

Yksityiset työmarkkinapalvelut

Sopimuksen 20 artiklan mukaan jäsenvaltion on kiellettävä yksityisiä työmarkkinapalveluja toimimasta siten tai käyttämästä sellaisia keinoja, järjestelmiä tai luetteloita, joiden avulla pyritään estämään tai vaikeuttamaan kalastajien mahdollisuuksia saada työtä. Käytännössä tämä vaatimus toteutuu tietosuojaa koskevan sääntelyn kautta, koska artiklassa tarkoitettu tilanne merkitsisi sellaista henkilötietojen käyttöä, jota ei lähtökohtaisesti voitaisi pitää ainakaan ilman kalastajan suostumusta sallittuna. Lisäksi artiklassa edellytetään, että kalastaja ei joudu vastuuseen yksityisistä työmarkkinapalveluista aiheutuvista välittömistä tai välillisistä mak-suista. Työnvälityksen maksuttomuudesta säädetään julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain (916/2012) 12 luvun 5 §:ssä.

2 Ehdotetut muutokset

2.1 Merityösopimuslaki

1 luku Yleiset säännökset

7 §. *Vajaavaltaisen työsopimus.* Pykälän mukaan merityösopimuslain tarkoittamaan työhön voidaan palkata henkilö, joka työn aloittaessaan on vähintään 16-vuotias. Säännös kattaa pääosin sopimuksen vähimmäisikää koskevan 6 artiklan vaatimukset. Artiklan 4 kohta edellyttää lähtökohtaisesti kuitenkin 18 vuoden ikää eräissä vaarallisiksi tai haitallisiksi tarkoitetuissa työtehtävissä. Tästä vaatimuksesta voidaan kuitenkin artiklan 6 kohdan mukaan kuulemisen jälkeen poiketa muun muassa edellytyksellä, että 16 vuotta täyttänyt henkilö ei ole enää kansallisen lainsäädännön mukaan oppivelvollinen. Kansallisesti ei ole syntynyt tarpeita muiden edellytysten asettamiselle. Tästä syystä 7 §:n 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi virke, jonka mukaan kalastusaluksella tehtävän työn osalta edellytettäisiin 16 vuoden iän lisäksi sitä, että palkattava henkilö on suorittanut oppivelvollisuutensa.

13 luku Erinäiset säännökset

17 a §. *Laivanisännän vastuu aluksella ilman työsopimusta työskentelevistä.* Merityösopimuslaki soveltuu lain 1 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan lähtökohtaisesti työsopimukseen, jolla työntekijä sitoutuu henkilökohtaisesti tekemään työtä työnantajan lukuun tämän johdon ja valvonnan alaisena palkkaa tai muuta vastiketta vastaan suomalaisessa aluksessa tai työnantajan määräyksestä väliaikaisesti muualla. Lain 1 luvun 1 §:n 2 momentissa lain soveltamisalaa kuitenkin laajennetaan eräiden säännösten osalta myös sellaiseen työhön aluksella, joka ei perustu työsopimukseen. Tämä koskee vaatimuksia kirjallisesta sopimuksesta, sairastuneen tai loukkaantuneen työntekijän hoidosta, kotimatka oikeudesta ja korvausta henkilökohtaisen omaisuuden menettämisestä.

Merityösopimuslain vähimmäisikää koskeva säännös (1 luvun 7 §) koskee ainoastaan työsuhteissa työskenteleviä henkilöitä. Sopimus kuitenkin edellyttää, että vähimmäisikää koskevat vaatimukset ulottuvat myös muihin kuin työsuhteissa työskenteleviin kalastajiin silloin, kun he työskentelevät samalla aluksella työsuhteissa työskentelevien kalastajien kanssa. Tästä syystä lain 13 luvun 17 a §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että vähimmäisikää koskevaa lain 1 luvun 7 §:ää sovelletaan silloinkin, kun merikalastusaluksella tehdään työtä, joka ei perustu työsuhteeseen. Tämä rajaus koskisi kuitenkin vain tilanteita, joissa aluksella samanaikaisesti työskentelee työntekijöitä työsuhteen perusteella.

2.2 Merityöaikalaki

1 §. Soveltamisala. Kalastusaluksessa tehtävän työn osalta lain soveltumisesta säädetään 1 §:ssä sekä 2 §:n 5 ja 9 b kohdissa. Sopimus edellyttää kalastustyön osalta muutoksia lain soveltamiseen. Esityksessä ehdotetaan, että soveltamisalaa koskeva sääntely kalastusalusten osalta kootaan selvyuden vuoksi uuteen 2 a §:ään. Tästä syystä pykälän 3 momentti ehdotetaan kumottavaksi.

2 §. Poikkeukset soveltamisalasta. Kalastusaluksessa tehtävän työn osalta lain soveltumisesta säädetään 1 §:ssä sekä 2 §:n 5 ja 9 b kohdissa. Sopimus edellyttää kalastustyön osalta muutoksia lain soveltamiseen. Esityksessä ehdotetaan, että soveltamisalaa koskeva sääntely kalastusalusten osalta kootaan uuteen 2 a §:ään. Tästä syystä pykälän 5 ja 9 b kohta ehdotetaan kumottaviksi.

2 a §. Lain soveltaminen työhön kalastusaluksessa. Pykälään koottaisiin säännökset, jotka koskevat merityöaikalain soveltumista työhön kalastusaluksessa. Samalla tehtäisiin sopimuksen edellyttämät muutokset lain soveltamisalaa.

Pykälän 1 momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevan lain 1 §:n 3 momenttia ja 2 §:n 5 ja 9 b kohtia. Lakia sovellettaisiin myös työhön merikalastusaluksessa, joka liikennöi työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain soveltamisalan ulkopuolisilla vesialueilla. Lakia ei kuitenkaan sovellettaisi sen 9 a—9 c ja 10 §:ää lukuun ottamatta työhön, jossa henkilö saa palkkansa yksinomaan voitto-osuutena tai jota tehtäessä alus on pyyntialueella. Lain 9 a § koskisi vähimmäislepoaikaa, 9 b § nuoria työntekijöitä koskevaa lepoaikaa ja yötyötä, 9 c § enimmäistyöaikaa sekä 10 § ylityötä ja lepoaikoja koskevia rajoituksia.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lain 9 a—9 c ja 10 §:n soveltumisesta myös muihin kuin työsuhteisiin kalastajiin silloin, kun aluksella samanaikaisesti työskentelee työntekijöitä työsuhteen perusteella.

Muutos on tarpeen sen vuoksi, että sopimuksen työaikaa ja lepoaikoja koskevat vaatimukset koskevat 2 artiklan b alakohdan mukaisesti myös muita kuin työsuhteisia kalastajia silloin kun he ovat samalla aluksella työsuhteisten kalastajien kanssa.

9 c §. Enimmäistyöaika kalastusaluksella. Sopimuksen 11 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan jokaisen jäsenvaltion on hyväksyttävä lakeja, määräyksiä tai muita toimenpiteitä, joissa edellytetään, että sen lipun alla purjehtivien alusten omistajien on varmistettava, että kalastajilla on oikeus riittävään lepoon ja että kalastajien työaika rajoitetaan keskimäärin 48 tunnin viikoittaiseen työaikaan enintään 12 kuukauden viitejakson aikana.

Voimassa oleva merityöaikalaki ei sisällä artiklan edellyttämää säännöstä enimmäistyöajasta. Tästä syystä lakiin ehdotetaan lisättäväksi sopimuksen vaatimusta vastaava uusi 9 c §, jonka

mukaan kalastusaluksella työskentelevän kalastajan työaika ei saa ylittää keskimäärin 48 tuntia viikossa 12 kuukauden ajanjakson aikana.

Säännös soveltuisi ehdotetun 2 a §:n perusteella myös voitto-osuuskalastajaan ja aluksella muutoin kuin työsuhteessa työskentelevään kalastajaan, jos aluksella samanaikaisesti työskentelee työntekijöitä työsopimuksen perusteella.

Viiteajanjakson pituus olisi 12 kuukautta riippumatta siitä, että määräaikaisen työsuhteen pituus voisi olla tätä lyhyempi. Vastaavasti silloin, kun työntekijä tekee työtä samalle työnantajalle usean määräaikaisen sopimuksen perusteella, huomioidaan kokonaistyöaikaa laskettaessa kaikki viiteajanjakson aikana tehdyt työtunnit, vaikka ne olisi tehty eri työsopimusten perusteella. Merkitystä ei olisi sillä, luetaanko tehdyt työtunnit säännölliseksi työajaksi vai ylityöksi.

2.3 Laki työajasta kotimaanliikenteen aluksissa

1 §. Soveltamisala. Voimassa olevan pykälän 3 momentin mukaan lakia ei sovelleta työhön, jota tehdään merialueella kalastusaluksessa lukuun ottamatta 11 ja 12 §:n säännöksiä vähimmäislepoajoista. Lainkohtaan ehdotetaan lisättäväksi myös viittaukset esityksessä ehdotettuun uuteen 9 b §:ään (enimmäistyöaika kalastusaluksessa), 10 §:ään (poikkeukset ylityörajoituksesta), 11 §:ään (päivittäiset lepoajat), 12 §:ään (viikkolepo) sekä 12 b §:ään (nuorelle työntekijälle annettava lepoaika ja yötyön rajoittaminen).

Sopimuksen 11 artikla edellyttää mainittujen säännösten soveltamista merikalastusaluksissa tehtävään työhön.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi myös uusi 4 momentti, jonka mukaan lain 9 b, 10—12 ja 12 b §:ää sovellettaisiin myös muihin kuin työsuhteisiin kalastajiin silloin kun aluksella samanaikaisesti työskentelee työntekijöitä työsopimuksen perusteella.

Muutos on tarpeen sen vuoksi, että sopimuksen työaikaa ja lepoaikoja koskevat vaatimukset koskevat 2 artiklan b alakohdan mukaisesti myös muita kuin työsuhteisia kalastajia silloin kun he ovat samalla aluksella työsuhteisten kalastajien kanssa.

9 b §. Enimmäistyöaika merikalastusaluksessa. Sopimuksen 11 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan jokaisen jäsenvaltion on hyväksyttävä lakeja, määräyksiä tai muita toimenpiteitä, joissa edellytetään, että sen lipun alla purjehtivien alusten omistajien on varmistettava, että kalastajilla on oikeus riittävään lepoon ja että kalastajien työaika rajoitetaan keskimäärin 48 tunnin viikoittaiseen työaikaan enintään 12 kuukauden viiteajanjakson aikana.

Voimassa oleva laki työajasta kotimaanliikenteen aluksissa ei sisällä artiklan edellyttämää säännöstä enimmäistyöajasta. Tästä syystä lakiin ehdotetaan lisättäväksi sopimuksen vaatimusta vastaava uusi 9 b §, jonka mukaan merikalastusaluksella työskentelevän kalastajan työaika ei saa ylittää keskimäärin 48 tuntia viikossa 12 kuukauden ajanjakson aikana.

Enimmäistyöaikaa ja lepoaikoja koskevat säännökset eli 9 b, 11, 12 ja 12 b §:t soveltuisivat myös aluksella muutoin kuin työsuhteessa työskentelevään kalastajaan, jos aluksella samanaikaisesti työskentelee työntekijöitä työsopimuksen perusteella.

Viiteajanjakson pituus olisi 12 kuukautta riippumatta siitä, että määräaikaisen työsuhteen pituus voisi olla tätä lyhyempi. Vastaavasti silloin, kun työntekijä tekee työtä samalle työnantajalle usean määräaikaisen sopimuksen perusteella, huomioidaan kokonaistyöaikaa laskettaessa

kaikki viiteajanjakson aikana tehdyt työtunnit, vaikka ne olisi tehty eri työ sopimusten perusteella. Merkitystä ei olisi sillä, luetaanko tehdyt työtunnit säännölliseksi työajaksi vai ylityöksi.

12 c §. Päällikön vapaa-aikajaksot. Voimassa olevassa pykälässä viitataan lain 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun päällikköön. Mainittu lainkohta on kumottu lailla 1339/2016 ja vastaava lainkohta sisältyy nykyisin lain 1 §:n 3 momentin 2 kohtaan. Tästä syystä pykälään sisältyvä viittaus ehdotetaan korjattavaksi. Muutos olisi tekninen.

2.4 Laki laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta

26 b §. Miehistöluettelo. Pykälään lisättäisiin uusi 4 momentti. Sen mukaisesti vähintään 24 metriä pitkän kalastusaluksen päälliköllä olisi velvollisuus toimittaa miehistöluettelon tiedot laivanisännälle maihin. Lain 2 §:n mukaan laivanisännällä tarkoitetaan sellaista aluksen omistajaa tai koko aluksen vuokraajaa, joka joko yksinään tai yhdessä toisten henkilöiden kanssa käyttää tosiasiallista määräämisvaltaa aluksen alusturvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Laivanisäntään rinnastetaan laissa myös sellainen henkilö, joka sopimuksen perusteella tai muutoin tosiasiallisesti hoitaa aluksen alusturvallisuuteen liittyviä kysymyksiä.

Ehdotetulla säännöksellä pantaisiin täytäntöön sopimuksen 12 artiklan säännös siten, että sopimuksen 3 artiklan nojalla 12 artiklan soveltamisalasta suljettaisiin pois alle 24 metriä pitkät kalastusalukset. Tämä olisi perusteltua sen vuoksi, että alle 24 metrin pituisissa aluksissa miehitys on usein sama matkasta riippumatta eikä pienimmissä aluksissa ole useinkaan ulkopuolista palkattua miehistöä. Ehdotetun säännöksen tarkoituksena olisi lisätä suurimpien kalastusalusten miehistön turvallisuutta siten, että maissa olisi tieto aluksen miehistöstä. Tiedot olisivat tarpeen, jos alus joutuu merihätään, ja sen vuoksi ehdotetaan, että pyydettyä laivanisännän olisi toimitettava miehistöluettelon tiedot Rajavartiolaitokselle, joka vastaa meripelastuksesta. Tämä laivanisännän velvollisuus on tarpeen säätää, sillä meripelastuslain (1145/2001) 15 §:ssä ei ole säädetty laivanisännän tietojenluovutusvelvollisuudesta.

3 Esityksen vaikutukset

Esityksellä arvioidaan olevan kokonaisuudessaan vähäiset vaikutukset kalastustoimialan toimintaan.

Työ- ja lepoaikasäännösten muutosten vaikutukset liittyvät ennen kaikkea niihin kalastajiin, jotka työskentelevät kalastusaluksella muutoin kuin työsuhteessa. Myös heihin olisi jatkossa sovellettava enimmäistyöaikaa ja vähimmäislepoaikaa koskevia säännöksiä, jos samalla aluksella työskentelee kalastajia myös työ sopimussuhteessa. Lisäksi enimmäistyöaikaa ja vähimmäislepoaikaa koskevat vaatimukset koskisivat nykyisestä poiketen myös työsuhteisia voitto-osuuskalastajia. Näiden muutosten ei kuitenkaan käytännössä odoteta juuri vaikuttavan kalastajien työjärjestelyihin. Pidemmällä merimatkoilla työtä tehdään lähtökohtaisesti vuoroissa ja sen myötä kalastajille syntyy mahdollisuus riittävään lepoon.

Kalastajan vähimmäisikää koskeva vaatimus voi joissakin yksittäistapauksissa estää työnantajan alle 16-vuotiaan perheenjäsenen työskentelyn kalastusaluksella, vaikka kysymys ei olisi työsuhteesta. Rajaus koskisi vain tilanteita, joissa aluksella samanaikaisesti työskentelee kalastajia työntekijäasemassa. Käytännössä tällaiset tilanteet ovat oletettavasti harvinaisia ja silloinkin ne kohdistunevat koulujen lomakausien aikaan.

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi vähintään 24 metriä pitkän aluksen päällikölle velvollisuus ilmoittaa laivanisännälle (eli aluksen omistajalle tai haltijalle) maihin miehistöluettelon tiedot.

Ehdotetun säännöksen tarkoituksena on lisätä suurimpien kalastusalusten miehistön turvallisuutta siten, että maissa olisi tieto aluksen miehistöstä. Tiedot olisivat tarpeen, jos alus joutuu merihätään, ja sen vuoksi ehdotetaan, että pyydettyessä laivanisännän olisi toimitettava miehistöluettelon tiedot Rajavartiolaitokselle, joka vastaa meripelastuksesta.

Säännös merkitsisi uutta tietojen toimittamisvelvollisuutta vähintään 24 metriä pitkän kalastusaluksen päällikölle. Tiedot voitaisiin toimittaa jo ennen matkan alkua sähköisesti tai välittömästi aluksen lähdön jälkeen. Suomessa oli toukokuussa 2018 alusrekisterissä 26 kalastusalusta, joiden pituus on vähintään 24 metriä ja joita ehdotettu aluksen päällikön ilmoitusvelvollisuus koskisi. Ehdotetun säännöksen perusteella Rajavartiolaitos voisi pyytää aluksen laivanisännältä tietoja merihätään joutuneen aluksen miehistöstä.

4 Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu työ- ja elinkeinoministeriössä, liikenne- ja viestintäministeriössä ja sosi- ja terveysministeriössä. Esitysluonnosta on käsitelty työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä toimivassa merimiesasiain neuvottelukunnassa, jossa ovat edellä mainittujen ministeriöiden lisäksi edustettuna merenkulkualan työnantaja- ja työntekijäjärjestöt.

Esitysluonnoksesta pyydettiin lausuntoa www.lausuntopalvelu.fi -palvelun kautta. Lausuntopyyntö toimitettiin maa- ja metsätalousministeriölle, aluehallintovirastoille, Rajavartiolaitokselle, Ahvenanmaan maakuntahallitukselle, Suomen Ammattikalastajaliitto SAKL ry:lle, Kalatalouden keskusliitolle, Palvelualojen työnantajat PALTA ry:lle, Suomen Varustamot ry:lle, Suomen Erikoisalusten työnantajaliitto SET:lle, Suomen Matkustajalaivayhdistys SMLY ry:lle, Suomen Merimies-Unioni SMU ry:lle, Suomen Laivanpäällystöliitolle ja Suomen Konepäällystöliitolle. Lisäksi lausuntopyyntö toimitettiin lausuntokierroksen alkamisen jälkeen Liikenteen turvallisuusvirastolle arvioitavaksi.

Suomen Ammattikalastajaliitto SAKL ry katsoi, että 16-vuotiaan aluksella työskentelyn estäminen voi esimerkiksi perheyriyksissä rajoittaa toiminnan ja ammatin jatkuvuutta. Järjestö piti miehistöluetteloja koskevia säännösehdoituksia toimivina.

Rajavartiolaitos piti lausunnossaan tarpeettomana ehdotettua säännöstä, jonka mukaan laivanisännän on pyydettyessä toimitettava miehistöluettelon tiedot Rajavartiolaitokselle, koska meripelastuslain 15 §:n nojalla Rajavartiolaitoksella on oikeus saada meripelastustointia varten tarpeelliset tiedot usealta eri yritykseltä ja yhteisöltä. Koska meripelastuslain 15 §:ssä ei ole mainittu laivanisäntää, esityksen jatkovalmistelussa ehdotettu säännös on säilytetty esityksessä.

Rajavartiolaitos esitti lausunnossaan, että kalastusalukset voitaisiin velvoittaa toimittamaan miehistöluettelon tiedot niin sanotussa Portnet-järjestelmässä. Liikenne- ja viestintäministeriö toteaa, että kyseiseen järjestelmään kohdistuu parhaillaan mittava uudistustarve asiaa koskevan EU:n säädösehdotuksen vuoksi, eikä sen vuoksi ole tässä vaiheessa tarkoituksenmukaista tehdä Portnet-tietojärjestelmään kalastusalusten ilmoitusten edellyttämiä järjestelmämuutoksia.

Rajavartiolaitos ehdotti lisäksi eräitä täsmennyksiä esitykseen.

5 Voimaantulo

Esityksellä pannaan täytäntöön kalastusalan työtä koskeva direktiivi. Direktiivin 4 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on saatettava direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja

HE 291/2018 vp

hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään 15 päivänä marraskuuta 2019. Tästä syystä lait ehdotetaan tulemaan voimaan tuona päivänä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

merityösopimuslain 1 luvun 7 §:n ja 13 luvun 17 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan merityösopimuslain (756/2011) 1 luvun 7 § ja 13 luvun 17 a §, sellaisena kuin niistä on 13 luvun 17 a § laissa 1115/2016, seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

7 §

Vajaavaltaisen työsopimus

Tässä laissa tarkoitettuun työhön voidaan palkata henkilö, joka työn aloittaessaan on vähintään 16-vuotias. Kalastusaluksella tehtävän työn osalta edellytetään lisäksi, että palkattava henkilö on suorittanut oppivelvollisuutensa.

Alaikäinen saa työntekijänä itse tehdä sekä irtisanoa ja purkaa työsopimuksensa. Huoltajalla on kuitenkin oikeus purkaa alaikäisen tekemä työsopimus, jos purkaminen on tarpeellista alaikäisen kasvatuksen, kehityksen tai terveyden takia.

Vajaavaltaiseksi julistettu ja henkilö, jonka toimintakelpoisuutta on holhoustoimesta annetun lain (442/1999) nojalla rajoitettu, voi itse tehdä ja päättää työsopimuksensa.

13 luku

Erinäiset säännökset

17 a §

Laivanisännän vastuu aluksella ilman työsopimusta työskentelevistä

Jos aluksella tehdään työtä, joka ei perustu työsopimukseen, laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain (1687/2009) 2 §:n 9 kohdassa tarkoitettu laivanisäntä vastaa siitä, että aluksella työtä tekevän kanssa tehdään kirjallinen sopimus, josta käyvät ilmi vastaavat asiat kuin tämän lain 1 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan työsopimuksesta on käytävä ilmi. Laivanisäntä vastaa myös siitä, että työtä aluksella ilman työsopimusta tekevään sovelletaan, mitä 1 luvun 3 §:n 3 ja 4 momentissa, 2 luvun 12 §:ssä, 3 luvun 2 ja 3 §:ssä sekä 13 luvun 16 §:ssä säädetään. Merikalastusaluksella tehtävän työn osalta on lisäksi noudatettava, mitä 1 luvun 7 §:ssä säädetään, jos aluksella samanaikaisesti työskentelee työntekijöitä työsopimuksen perusteella.

Laivanisännän on otettava ja pidettävä voimassa vakuutus tai asetettava muu rahavakuus 1 momentissa tarkoitettujen työntekijöiden 13 a §:ssä tarkoitettujen kotimatka- ja hoitokustannusten maksamisen turvaamiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

merityöaikalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan merityöaikalain (296/1976) 1 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 941/2004,

muutetaan 2 §, sellaisena kuin se on laeissa 942/1997 ja 941/2004, sekä
lisätään lakiin uusi 2 a ja 9 c § seuraavasti:

2 §

Poikkeukset soveltamisalasta

Tätä lakia ei sovelleta työhön, jota tekee:

- 1) sellaisen aluksen päällikkö, jossa päällikön lisäksi on toimessa vähintään kaksi henkilöä, paitsi mitä 9 a, 10 ja 19 a §:ssä säädetään;
- 2) konepäällikkö ja ylin perämies, milloin heidän työtään ei ole jaettu vahtivuoroihin, paitsi mitä 9 a, 10 ja 19 a §:ssä säädetään;
- 3) matkustaja-aluksen sellaisen talousosaston ylin esimies, jossa ylimmän esimiehen lisäksi on toimessa vähintään 15 henkilöä;
- 4) työnantajan perheenjäsen, ellei aluksessa ole vakituisesti työssä myös muita henkilöitä;
- 5) henkilö, joka tekee työtä aluksella vain sen ollessa satamassa;
- 6) henkilö, joka tekee vain tilapäistä työtä aluksen lukuun;
- 7) lääkäri, joka on otettu toimeen yksinomaan sairaanhoitoa varten; tai
- 8) henkilö, joka on toimessa valtion aluksessa, jota käytetään puolustus- tai vartiointitehtäviin.

2 a §

Lain soveltaminen työhön merikalastusaluksessa

Tätä lakia sovelletaan myös työhön merikalastusaluksessa, joka liikennöi työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain (248/1982) soveltamisalan ulkopuolisilla vesialueilla. Lakia ei kuitenkaan sovelleta sen 9 a—9 c ja 10 §:ää lukuun ottamatta:

- 1) sellaisen henkilön työhön, joka saa palkkansa yksinomaan voitto-osuutena;
- 2) työhön, silloin kun alus on pyyntialueella.

Lain 9 a—9 c ja 10 §:ää sovelletaan myös aluksella muutoin kuin työsuhteessa työskentelevään kalastajaan, jos aluksella samanaikaisesti työskentelee työntekijöitä työsopimuksen perusteella.

9 c §

Enimmäistyöaika merikalastusaluksella

Merikalastusaluksella työskentelevän työntekijän työaika ei saa ylittää keskimäärin 48 tuntia viikossa 12 kuukauden ajanjakson aikana.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain (248/1982) 1 § ja 12 c §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 1 § laissa 1339/2016 ja 12 c §:n 1 momentti laissa 152/2001, ja
lisätään lakiin uusi 9 b § seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan merityösopimuslaissa (756/2011) tarkoitettuun työhön suomalaisessa kotimaanliikenteeseen käytettävässä aluksessa tai työnantajan määräyksestä väliaikaisesti muualla.

Tämän lain sisävesi- ja meriliikennettä koskevien säännösten soveltaminen määräytyy sen perusteella, kummalla vesialueella työntekijä pääasiallisesti työskentelee.

Tätä lakia ei sovelleta työhön, jota:

1) tehdään merialueella kalastusaluksessa; 9 b, 10—12 ja 12 b §:n säännöksiä on kuitenkin noudatettava;

2) tekee aluksen päällikkö, jos aluksessa hänen lisäkseen on työssä vähintään neljä henkilöä, joista yhdellä on perämiehen pätevyys; 10, 12 ja 12 c §:ssä säädettyä on kuitenkin noudatettava.

Lain 9 b, 10—12 ja 12 b §:ää sovelletaan myös merikalastusaluksella muutoin kuin työsuhhteessa työskentelevään kalastajaan, jos aluksella samanaikaisesti työskentelee työntekijöitä työsopimuksen perusteella.

9 b §

Enimmäistyöaika merikalastusaluksessa

Merikalastusaluksessa kalastajan työaika ei saa ylittää keskimäärin 48 tuntia viikossa 12 kuukauden ajanjakson aikana.

12 c §

Päällikön vapaa-aikajaksot

HE 291/2018 vp

Edellä 1 §:n 3 momentin 2 kohdassa tarkoitettulla päälliköllä on työssäolon ajalta oikeus keskimäärin vähintään yhdeksään palkalliseen vapaapäivään kuukaudessa. Vapaapäiviä annettaessa on mahdollisuuksien mukaan noudatettava, mitä 18 §:ssä säädetään vuorottelujärjestelmästä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 26 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain (1687/2009) 26 b §:ään, sellaisena kuin se on laissa 467/2018, uusi 4 momentti seuraavasti:

26 b §

Miehistöluettelo

Vähintään 24 metriä pitkän kalastusaluksen päällikön on toimitettava miehistöluettelon tiedot laivanisännälle maihin ennen aluksen lähtöä tai välittömästi lähdön jälkeen. Pyydettyessä laivanisännän on toimitettava miehistöluettelon tiedot Rajavartiolaitokselle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 5 päivänä joulukuuta 2018

Pääministeri

Juha Sipilä

Työministeri Jari Lindström

1.

Laki**merityösopimuslain 1 luvun 7 §:n ja 13 luvun 17 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan merityösopimuslain (756/2011) 1 luvun 7 § ja 13 luvun 17 a §, sellaisena kuin niistä on 13 luvun 17 a § laissa 1115/2016, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

1 luku

1 luku

Yleiset säännökset**Yleiset säännökset**

7 §

7 §

*Vajaavaltaisen työsopimus**Vajaavaltaisen työsopimus*

Tässä laissa tarkoitettuun työhön voidaan palkata henkilö, joka työn aloittaessaan on vähintään 16-vuotias.

Tässä laissa tarkoitettuun työhön voidaan palkata henkilö, joka työn aloittaessaan on vähintään 16-vuotias. *Kalastusaluksella tehtävän työn osalta edellytetään lisäksi, että palkattava henkilö on suorittanut oppivelvollisuutensa.*

Alaikäinen saa työntekijänä itse tehdä sekä irtisanoa ja purkaa työsopimuksensa. Huoltajalla on kuitenkin oikeus purkaa alaikäisen tekemä työsopimus, jos purkaminen on tarpeellista alaikäisen kasvatuksen, kehityksen tai terveyden takia.

Alaikäinen saa työntekijänä itse tehdä sekä irtisanoa ja purkaa työsopimuksensa. Huoltajalla on kuitenkin oikeus purkaa alaikäisen tekemä työsopimus, jos purkaminen on tarpeellista alaikäisen kasvatuksen, kehityksen tai terveyden takia.

Vajaavaltaiseksi julistettu ja henkilö, jonka toimintakelpoisuutta on holhustoimesta annetun lain (442/1999) nojalla rajoitettu, voi itse tehdä ja päättää työsopimuksensa.

Vajaavaltaiseksi julistettu ja henkilö, jonka toimintakelpoisuutta on holhustoimesta annetun lain (442/1999) nojalla rajoitettu, voi itse tehdä ja päättää työsopimuksensa.

13 luku

13 luku

Erinäiset säännökset**Erinäiset säännökset**

17 a §

17 a §

*Laivanisännän vastuu aluksella ilman työsopimusta työskentelevistä**Laivanisännän vastuu aluksella ilman työsopimusta työskentelevistä*

Jos aluksella tehdään työtä, joka ei perustu työsopimukseen, laivaväestä ja aluksen tur-

Jos aluksella tehdään työtä, joka ei perustu työsopimukseen, laivaväestä ja aluksen tur-

Voimassa oleva laki

vallisuusjohtamisesta annetun lain (1687/2009) 2 §:n 9 kohdassa tarkoitettu laivanisäntä vastaa siitä, että aluksella työtä tekevän kanssa tehdään kirjallinen sopimus, josta käyvät ilmi vastaavat asiat kuin tämän lain 1 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan työsopimuksesta on käytävä ilmi. Laivanisäntä vastaa myös siitä, että työtä aluksella ilman työsopimusta tekevään sovelletaan, mitä 1 luvun 3 §:n 3—5 momentissa, 2 luvun 12 §:ssä, 3 luvun 2 ja 3 §:ssä sekä 13 luvun 16 §:ssä säädetään.

Laivanisännän on otettava ja pidettävä voimassa vakuutus tai asetettava muu rahavakuus 1 momentissa tarkoitettujen työntekijöiden 13 a §:ssä tarkoitettujen kotimatka- ja hoitokustannusten maksamisen turvaamiseksi.

Ehdotus

vallisuusjohtamisesta annetun lain (1687/2009) 2 §:n 9 kohdassa tarkoitettu laivanisäntä vastaa siitä, että aluksella työtä tekevän kanssa tehdään kirjallinen sopimus, josta käyvät ilmi vastaavat asiat kuin tämän lain 1 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan työsopimuksesta on käytävä ilmi. Laivanisäntä vastaa myös siitä, että työtä aluksella ilman työsopimusta tekevään sovelletaan, mitä 1 luvun 3 §:n 3 ja 4 momentissa, 2 luvun 12 §:ssä, 3 luvun 2 ja 3 §:ssä sekä 13 luvun 16 §:ssä säädetään. *Merikalustusaluksella tehtävän työn osalta on lisäksi noudatettava, mitä 1 luvun 7 §:ssä säädetään, jos aluksella samanaikaisesti työskentelee työntekijöitä työsopimuksen perusteella.*

Laivanisännän on otettava ja pidettävä voimassa vakuutus tai asetettava muu rahavakuus 1 momentissa tarkoitettujen työntekijöiden 13 a §:ssä tarkoitettujen kotimatka- ja hoitokustannusten maksamisen turvaamiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

merityöaikalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *kumotaan* merityöaikalain (296/1976) 1 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 941/2004, *muutetaan* 2 §, sellaisena kuin se on laeissa 942/1997 ja 941/2004, sekä *lisätään* lakiin uusi 2 a ja 9 c § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Ehdotus

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Soveltamisala

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan jäljempänä mainituin poikkeuksin työhön, jota suomalaisessa, ulkomaanliikenteeseen käytettävässä aluksessa toimessa oleva henkilö tekee aluksen lukuun taikka muutoin esimiehen määräyksestä aluksessa tai muualla.

Lain säännöksiä on noudatettava silloinkin, kun ulkomaanliikenteeseen käytettävä alus tekee matkoja Suomen satamien välillä.

Tätä lakia sovelletaan 2 §:ssä säädetyin rajoituksin myös työhön merikalastusaluksessa, joka liikennöi työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain (248/1982) soveltamisalan ulkopuolisilla vesialueilla.

Mitä tässä laissa säädetään työntekijästä, sovelletaan myös virkamieheen. Samoin mitä tässä laissa säädetään työehtosopimuksesta, sovelletaan myös virkaehtosopimukseen.

2 §

Poikkeukset soveltamisalasta

Tätä lakia ei sovelleta työhön, jota tekee:

1) sellaisen aluksen päällikkö, jossa päällikön lisäksi on toimessa vähintään kaksi henkilöä, paitsi mitä 9 a, 10 ja 19 a §:ssä säädetään;

2) konepäällikkö ja ylin perämies, milloin heidän työtään ei ole jaettu vahtivuoroihin, paitsi mitä 9 a, 10 ja 19 a §:ssä säädetään;

3) matkustaja-aluksen sellaisen talousosaston ylin esimies, jossa edellä mainitun esimiehen lisäksi on toimessa vähintään 15 henkilöä;

4) työnantajan perheenjäsen, ellei aluksessa ole vakituisesti työssä myös muita henkilöitä;

5) henkilö, joka saa palkkansa yksinomaan voitto-osuutena;

6) henkilö, joka tekee työtä aluksella vain sen ollessa satamassa;

7) henkilö, joka tekee vain tilapäistä työtä aluksen lukuun;

8) lääkäri, joka on otettu toimeen yksinomaan sairaanhoitoa varten; tai

9) henkilö, joka on toimessa:

a) valtion aluksessa, jota käytetään puolus-

Tätä lakia sovelletaan jäljempänä mainituin poikkeuksin työhön, jota suomalaisessa, ulkomaanliikenteeseen käytettävässä aluksessa toimessa oleva henkilö tekee aluksen lukuun taikka muutoin esimiehen määräyksestä aluksessa tai muualla.

Lain säännöksiä on noudatettava silloinkin, kun ulkomaanliikenteeseen käytettävä alus tekee matkoja Suomen satamien välillä.

(kumotaan)

Mitä tässä laissa säädetään työntekijästä, sovelletaan myös virkamieheen. Samoin mitä tässä laissa säädetään työehtosopimuksesta, sovelletaan myös virkaehtosopimukseen.

2 §

Poikkeukset soveltamisalasta

Tätä lakia ei sovelleta työhön, jota tekee:

1) sellaisen aluksen päällikkö, jossa päällikön lisäksi on toimessa vähintään kaksi henkilöä, paitsi mitä 9 a, 10 ja 19 a §:ssä säädetään;

2) konepäällikkö ja ylin perämies, milloin heidän työtään ei ole jaettu vahtivuoroihin, paitsi mitä 9 a, 10 ja 19 a §:ssä säädetään;

3) matkustaja-aluksen sellaisen talousosaston ylin esimies, jossa ylimmän esimiehen lisäksi on toimessa vähintään 15 henkilöä;

4) työnantajan perheenjäsen, ellei aluksessa ole vakituisesti työssä myös muita henkilöitä;

(kumotaan)

5) henkilö, joka tekee työtä aluksella vain sen ollessa satamassa;

6) henkilö, joka tekee vain tilapäistä työtä aluksen lukuun;

7) lääkäri, joka on otettu toimeen yksinomaan sairaanhoitoa varten; tai

8) henkilö, joka on toimessa valtion aluksessa, jota käytetään puolustus- tai vartiointi-

Voimassa oleva laki

tus- tai vartiointitehtäviin; *taikka*
b) kalastusaluksessa, jos alus on pyyntialueella; tällöinkin työhön sovelletaan kuitenkin 9 a §:n säännöksiä vähimmäislepoajasta.

Ehdotus

tehtäviin.
(kumotaan)

2 a §

Lain soveltaminen työhön merikalastusaluksessa

Tätä lakia sovelletaan myös työhön merikalastusaluksessa, joka liikennöi työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain (248/1982) soveltamisalan ulkopuolisilla vesialueilla. Lakia ei kuitenkaan sovelleta sen 9 a—9 c ja 10 §:ää lukuun ottamatta:

1) sellaisen henkilön työhön, joka saa palkansa yksinomaan voitto-osuutena;
2) työhön, silloin kun alus on pyyntialueella.

Lain 9 a—9 c ja 10 §:ää sovelletaan myös aluksella muutoin kuin työsuhhteessa työskentelevään kalastajaan, jos aluksella samanlaisesti työskentelee työntekijöitä työsopimuksen perusteella.

9 c §

Enimmäistyöaika merikalastusaluksella

Merikalastusaluksella työskentelevän työntekijän työaika ei saa ylittää keskimäärin 48 tuntia viikossa 12 kuukauden ajanjakson aikana.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

3.

Laki

työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

HE 291/2018 vp

muutetaan työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain (248/1982) 1 § ja 12 c §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 1 § laissa 1339/2016 ja 12 c §:n 1 momentti laissa 152/2001, ja

lisätään lakiin uusi 9 b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan merityösopimuslais-
sa (756/2011) tarkoitettuun työhön suomalai-
sessa kotimaanliikenteeseen käytettävässä
aluksessa tai työnantajan määräyksestä väli-
aikaisesti muualla.

Tämän lain sisävesi- ja meriliikennettä
koskevien säännösten soveltaminen määräy-
tyy sen perusteella, kummalla vesialueella
työntekijä pääasiallisesti työskentelee.

Tätä lakia ei sovelleta työhön, jota:

1) tehdään merialueella kalastusaluksessa;
11 ja 12 §:n säännöksiä vähimmäislepoajois-
ta on kuitenkin noudatettava;

2) tekee aluksen päällikkö, jos aluksessa
hänen lisäksi on työssä vähintään neljä
henkilöä, joista yhdellä on perämiehen päte-
vyys; 10, 12 ja 12 c §:ssä säädettyä on kui-
tenkin noudatettava.

Tätä lakia sovelletaan merityösopimuslais-
sa (756/2011) tarkoitettuun työhön suomalai-
sessa kotimaanliikenteeseen käytettävässä
aluksessa tai työnantajan määräyksestä väli-
aikaisesti muualla.

Tämän lain sisävesi- ja meriliikennettä
koskevien säännösten soveltaminen määräy-
tyy sen perusteella, kummalla vesialueella
työntekijä pääasiallisesti työskentelee.

Tätä lakia ei sovelleta työhön, jota:

1) tehdään merialueella kalastusaluksessa;
9 b, 10–12 ja 12 b §:n säännöksiä on kui-
tenkin noudatettava;

2) tekee aluksen päällikkö, jos aluksessa
hänen lisäksi on työssä vähintään neljä
henkilöä, joista yhdellä on perämiehen päte-
vyys; 10, 12 ja 12 c §:ssä säädettyä on kui-
tenkin noudatettava.

*Lain 9 b, 10–12 ja 12 b §:ää sovelletaan
myös merikalastusaluksella muutoin kuin
työsuhteessa työskentelevään kalastajaan, jos
aluksella samanaikaisesti työskentelee työn-
tekijöitä työsopimuksen perusteella.*

9 b §

Enimmäistyöaika merikalastusaluksessa

*Merikalastusaluksessa kalastajan työaika
ei saa ylittää keskimäärin 48 tuntia viikossa
12 kuukauden ajanjakson aikana.*

12 c §

12 c §

Päällikön vapaa-aikajaksot

Päällikön vapaa-aikajaksot

Edellä 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoi-
tetulla päälliköllä on työssäolon ajalta oikeus
keskimäärin vähintään yhdeksään palkalli-
seen vapaapäivään kuukaudessa. Vapaapäi-
viä annettaessa on mahdollisuuksien mukaan

Edellä 1 §:n 3 momentin 2 kohdassa tarkoi-
tetulla päälliköllä on työssäolon ajalta oikeus
keskimäärin vähintään yhdeksään palkalli-
seen vapaapäivään kuukaudessa. Vapaapäi-
viä annettaessa on mahdollisuuksien mukaan

HE 291/2018 vp

Voimassa oleva laki

noudatettava soveltuvin osin, mitä 18 §:ssä säädetään vuorottelujärjestelmästä.

Ehdotus

noudatettava, mitä 18 §:ssä säädetään vuorottelujärjestelmästä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____.

4.

Laki

laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 26 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain (1687/2009) 26 b §:ään, sellaisena kuin se on laissa 467/2018, uusi 4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

26 b §

Miehistöluettelo

Ehdotus

26 b §

Miehistöluettelo

Vähintään 24 metriä pitkän kalastusaluksen päällikön on toimitettava miehistöluettelon tiedot laivanisännälle maihin ennen aluksen lähtöä tai välittömästi lähdön jälkeen. Pyydettyessä laivanisännän on toimitettava miehistöluettelon tiedot Rajavartiolaitokselle.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____.